

Kreacionizmus és szcientológia

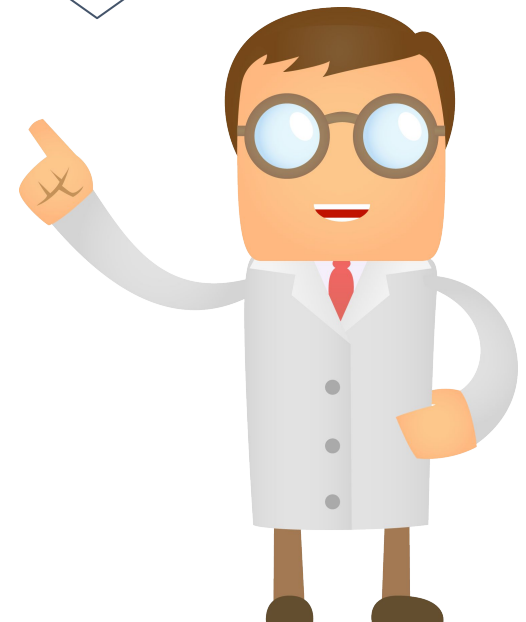

Vallás tudományos köntösben

Az óra tematikája

- I. Tudomány és vallás kapcsolata
- II. A kreacionizmus és területei
- III. A Laposföld Társaság
- IV. Intelligens tervezés: érvek és kritikák
- V. A Dover–Kitzmiller per
- VI. A szcientológia és elképzelései
- VII. Konklúziók

Vallás alatt a továbbiakban a kereszténységet fogjuk érteni, tudomány alatt pedig a természettudományokat.

I/1. Tudomány és vallás a középkorban

- Aquinói Szent Tamás
  - a természetfilozófia a vallás „szolgálólánya”, de összeegyeztethetők
- a Biblia többféle értelmezése a középkorban:
  - a szó szerinti
    - pl. a Teremtés 6×24 óra alatt zajlott le
  - allegorikus = nem szó szerinti
    - pl. nem vonhatunk le valós adatokat a Teremtésről
  - **hozzáigazító = kulturálisan meghatározott formában**
    - pl. a Teremtés leírása az adott kor kulturális körülményeihez igazodtak
    - ez segítette leginkább a természettudományok és vallás összeegyeztethetőségét
    - Kálvin hozzájárult a tudomány fejlődéséhez, mert ezt az értelmezést hirdette és a természet tudományos tanulmányozását támogatta

I/2. Tudomány és vallás szembenállása

- a geocentrikus és heliocentrikus világnkép körüli vita:
  - a hozzáigazító értelmezés szerint emberi nézőpontból a Föld valóban nem mozog
- a newtoni „mechanisztikus világnkép”
  - a gép hasonlat felveti a tervezés lehetőségét, vagyis Istenét
  - megnyitotta az utat a deizmusnak
  - ugyanakkor az Isten nélkül is működőképes, önfenntartó rendszer elképzelés is terjedni tudott
- a darwini evolúció
  - az elképzelés szembement az isteni teremtéssel és egyben az ember („a teremtés koronája”) kiemelt helyzetével

I/3. Tudomány és vallás napjainkban

- vallásszabadság
  - alapvető emberi jog, mindenkinek biztosítja a vallás szabad megválasztását és annak hirdetését
  - 16. század
- állam és egyház szétválasztása
  - világnézetileg elkötelezett iskola nem lehet állami fenntartású (ugyanakkor a közintézményhez hasonló támogatást megkapja)
  - az állam nem szólhat bele az egyházak belső működésébe
- hívő tudósok
  - 33% hisz Istenben, 18% hisz egy felsőbb hatalomban, 41% egyikben sem

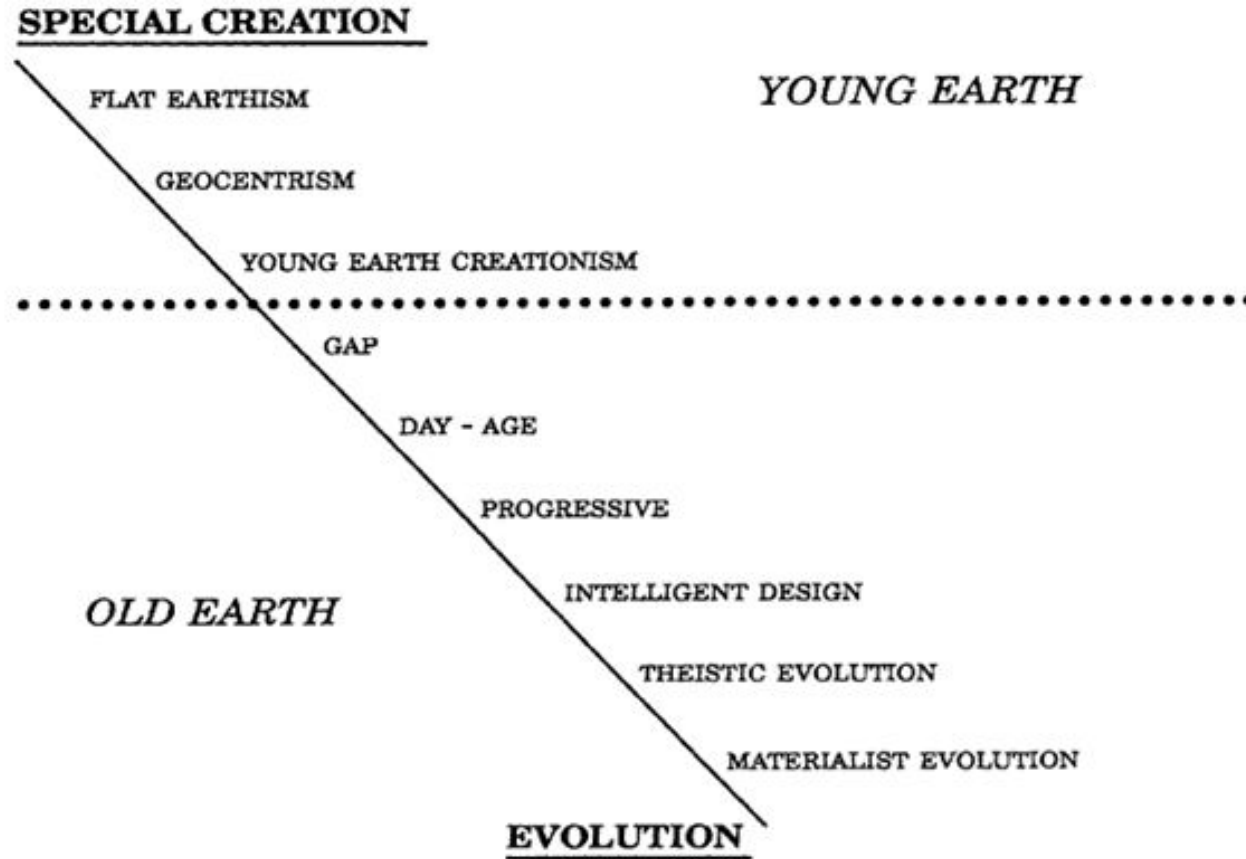
I/4. Tudomány és vallás kapcsolata

- konfliktust hirdető modellek
  - a 19. században bontakozott ki, ahol a tudósok át akarták venni a papság felsőbbrendű szerepét
  - manapság is jelen van: „a modern evolucionizmus nem más, mint a Sátán Isten ellen vívott hosszú háborújának folytatása”
  - erős sarkítása a valódi helyzetnek
- konfliktuskerülő modellek
  - a tudomány és vallás ugyanaz
    - a kereszténységnek be kell fogadnia minden tudományos eredményt, ami egyben a hit változtatásával is jár
  - a tudomány és vallás két különböző dolog
    - tudomány és vallás más alapfeltételezésekből indul ki

II/1. Az evolúció és a kreacionizmus

- **evolúció:**
  - élettelen anyag → sejt → minden életforma fokozatosan fejlődött
  - bizonyítékként **fokozatos**, lépésről-lépésre történő fejlődést kellene látnunk a kőületekben, vagyis sok átmeneti formát
- **kreacionizmus:**
  - élet egy Teremtő cselekedete által jött létre
    - történhetett egyszeri alkalommal vagy többször
    - minden fajt megteremtett vagy csak nagyobb csoportokat
  - bizonyítékként a bonyolult életformák **hirtelen** történő megjelenését kellene látnunk a kőületekben

II/2. A kreacionizmus fő fajtái

Figure 1 The creation-evolution continuum. For simplicity, statements are shown at equal spacing along a continuum. In reality, some viewpoints are closer together and some are farther apart than shown.

II/3. Az Újföld-kreacionizmus fajtái

- **Laposföld-kreacionizmus:**
  - a Bibliát értelmezve lapos körnek tekintik a Földet (ld. később)
  - a modern fizika, csillagászat és biológia eredményeit is nagyrészt tagadják
- **geocentrizmus:**
  - a Bibliát értelmezve a Föld körül kering a Nap és a Hold
  - hasonlóan az előzőhöz nagyrészt tagadják a modern fizika, csillagászat és biológia eredményeit
- **Újföld-kreacionizmus:**
  - a Biblia szó szerint értendő a Föld kb. 6.000–10.000 éves
  - azokat a tudományterületeket tagadják, amelyek ezt nem fogadják el
  - irányzatok: Isten nagyobb fajtaikat teremtett; „Özönvíz-kutatás”

II/4. A Régiföld-kreacionizmus fajtái I.

- ***gap-elmélet:***
  - kétszintes teremtés: először Isten megteremtette a Földet (3–4 milliárd éve), majd később, néhány nap alatt a már létező Földön teremődik az élet
- ***day-age elmélet:***
  - a Teremtés hat napja hosszú időszakokat jelöl
  - tagadják a fajok egymás utáni megjelenését (pl. növények után állatok, stb.)
- ***progresszív elmélet:***
  - Isten 'fajtákat' teremtett, amelyekből a konkrét fajok kifejlődtek
  - mindent elfogadnak (a mikroevolúciót is), de a makroevolúciót nem

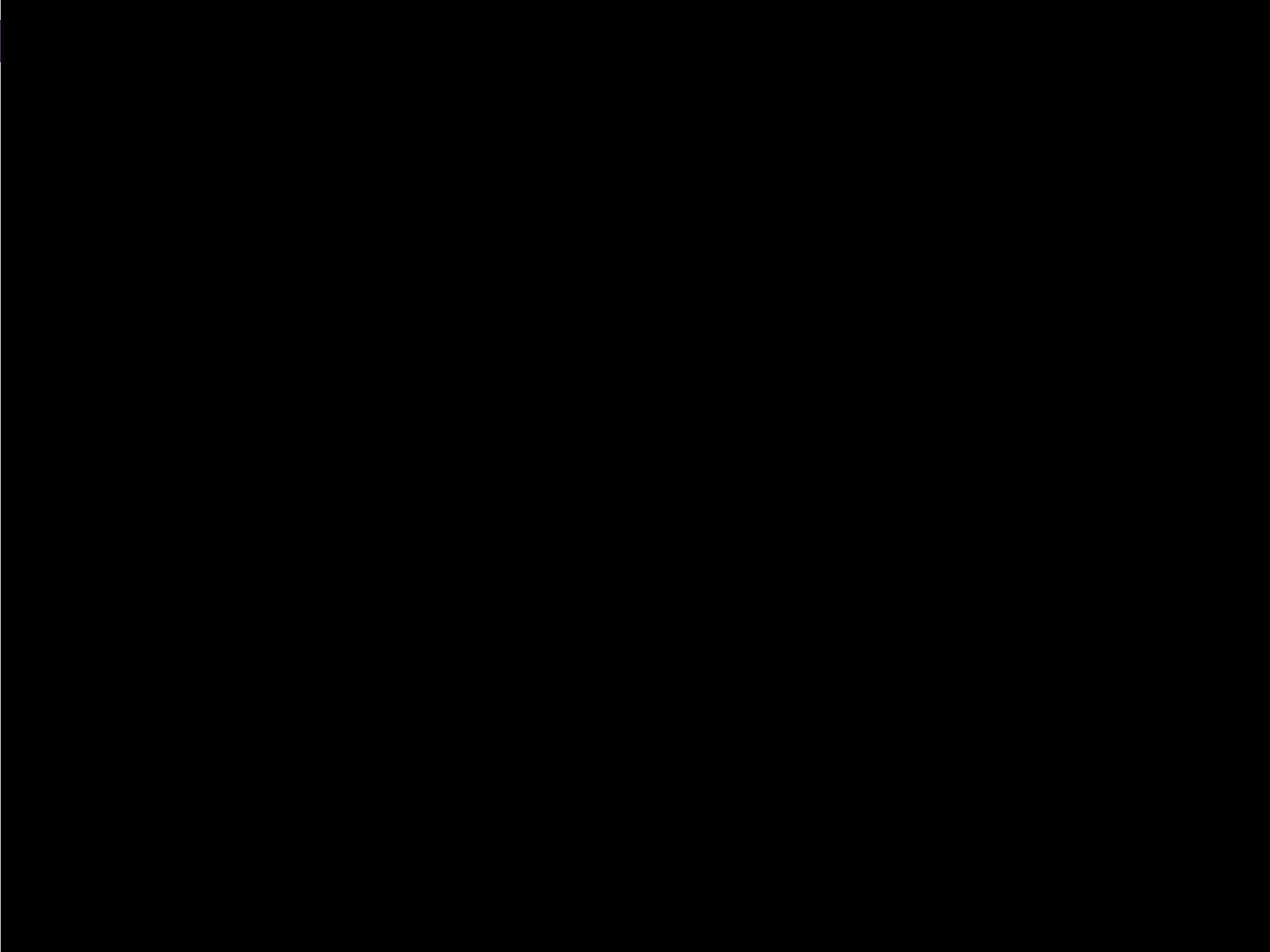
II/5. A Régiföld-kreacionizmus fajtái II.

- ***intelligens/értelmes tervezés:***
  - a teremtést az Intelligens Tervező hajtotta végre
  - bizonyítékok felmutatása a materialista evolúció ellen
- ***teista evolúció:***
  - a (makro)evolúció Isten eszköze a teremtésben
  - egy vagy két isteni beavatkozás (univerzum teremtése; első élet)
    - Ferenc pápa (2015): „Az ősrobbanás, avagy »Nagy Bumm«, amelyet ma a világ kezdeteként tartanak számon, nem áll ellentmondásban egy isteni teremtő beavatkozással, sőt, megkívánja azt. Az evolúció sem áll szemben a teremtéssel, hiszen az evolúció olyan élőlények teremtését feltételezi, amelyek fejlődnek.”
    - Freund Tamás (2011): „A kémiai, majd biológiai evolúciós szabályai, úgy mint a természetes szelekció, nem mások, mint a teremtés eszközei. [...] Ha pedig a hitünk más kérdésekkel foglalkozik, mint a tudomány, akkor miért ne lehetne a kettő összeegyeztethető, egymást kiegészítő?”

III/1. Laposföld Társaság

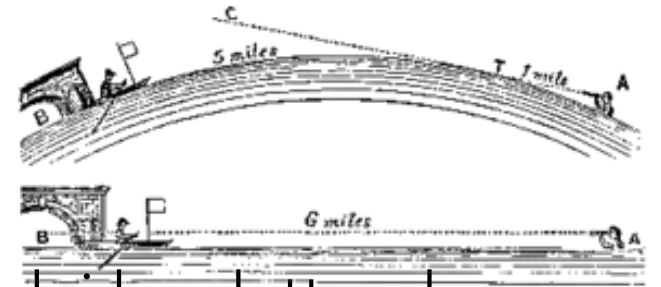
- Hogyan néz ki a Föld?
  - a Föld lapos (a Biblia szó szerinti értelmezése alapján)
  - az Északi-„sark” van középen
  - az Antarktisz 150 láb magas jégfal
  - a Nap és a Hold is korongok, 4800 km magasan
  - 5000 km magasan lassan forog a „kozmosz”, a csillagok
- történet:
  - az őskorban több kultúra ebben hitt, de később sem tűnt el teljesen
  - újkori fellángolások:
    - Samuel Rowbotham: *A Föld nem gömbölyű* című könyv (1865)
    - Lady Elizabeth Blount: *Earth not a Globe Review* (1893–I. világháború végéig)
  - Samuel Shenton megalapítja a Lapos Föld Társaságot 1956-ban
  - ma több 1000 tag; az USA-ban 4% hiszi, hogy lapos (2% szkeptikusan)

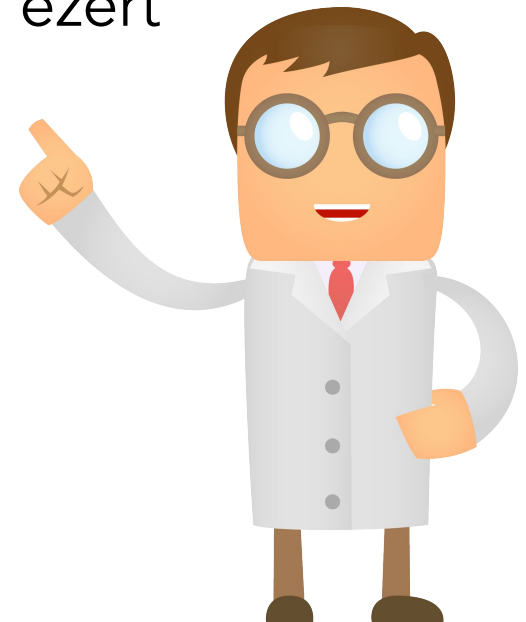
III/2. A Laposföld-hívők érvei

- empirikus megfigyelések
  - „Ha körülnézek azt látom, hogy lapos.” - *Mit gondoltok erről a kijelentésről?*
- a NASA fotói hamisítványok
  - *Mit gondoltok erről az állításról?*
- Bedford kísérlet:
  - folyón megállt a megfigyelő, a másik hajón távolodni kezdett → ha a Föld gömbölyű, egy idő után nem kellett volna látni a hajót, de látták, ami csak akkor lehet, ha a Föld lapos
  - *Mit gondoltok erről?*
- úgy tűnik, ezek az érvek **falszifikálhatóak** és már **cáfoltak**

III/3. A Laposföld-„hívők”

- *Miért hívjuk őket hívőknek és ezt hitnek?*
- bizonyos szempontból a tudomány is tekinthető „hitnek”, ám a kettő között létezik különbség
- „hinni, hogy” és „hinni valamiben” nem ugyanaz
  - az előbbi arra vonatkozik, amire kellő bizonyítékunk van, ezért elhisszük (ld. a Föld gömb formájú), míg a másakra nincs bizonyítékunk és nem falszifikálható, mégis hiszünk benne (pl. a lapos Föld)

IV/1. Az intelligens tervezés

- alapgondolata:
  - a világot egy Intelligens Tervező alkotta
  - az intelligens tervezés tudatosan próbál tudományszerű lenni
    - PhD fokozatú előadók (sok nem akkreditált, ill. pl. bölcsész)
    - sokszor (nagyrészt) tudatosan kerülik az Istenre való hivatkozást
    - retorikájában, a könyvekben nem vallásos
    - kutatóintézetekhez kötődik: Discovery Institute, Center for Science and Culture
- az 1990-es években alakult új hulláma a kreacionizmusnak
  - kreacionizmusnak az ellenzői tartják, az intelligens tervezés hívei koncepciójukat alternatív tudományos elméletként mutatják be

IV/2. Az intelligens tervezés stratégiája

- a tudományban mint az evolúció **alternatív elmélete** akar feltűnni
- ugyanakkor elsősorban ezt nem a tudományos platformokon, hanem **a tudományos ismeretterjesztésen (az oktatáson és médián)** keresztül akarják a hívei elérni
  - pl. 2004-ben pár napra Szerbiában betiltják az evolúció oktatását (Ljiljana Čolić)
  - pl. a „doveri panda” esete (ld. később)

IV/3. Az intelligens tervezés érvei

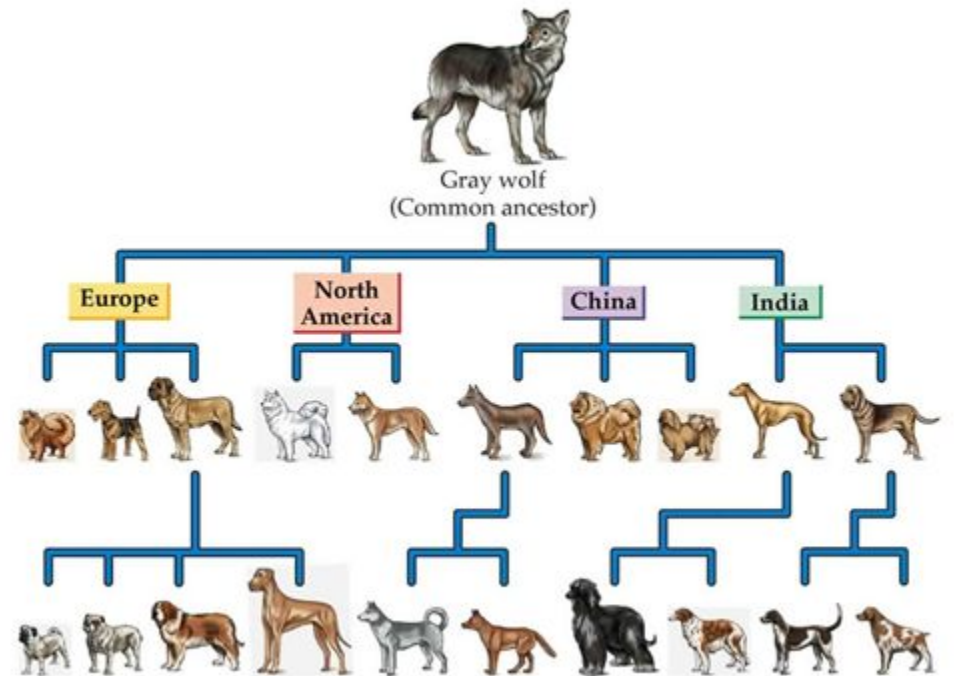
- a prekambriumi élet hiánya:
  - a legkorábbi maradványok a kambriumi kőzetrétegből valók, az összetett állatok milliárdjai (pl. trilobiták, brachiopodák, korallok, férgek, medúzák stb.) mintha hirtelen jelentek meg
- a redukálhatatlan komplexitás:
  - pl. a baktérium ostora, úgy működik mint egy propeller → ha viszont bármelyik részt kivesszük belőle, nem működik tovább
  - nem alakulhatott volna ki egy ilyen hasznos szerkezet anélkül, hogy alkatrészei külön-külön nem funkcionáltak volna
- a makroevolúció nem látható a természetben
- *Mit gondoltok az érveikről?*

IV/4. Tudományos kritikák 1.

- a prekambriumi élet hiányára:
  - nem mésvázazas élőlények maradványai csak kivételes körülmények között maradhatnak fent, ami nem volt adott a prekambriumban
  - minden ilyen jellegű adatsorban lesznek hiányzó láncszemek
  - a bizonyíték hiányát a hiány bizonyítékeként fogják fel
- a komplexitásra:
  - egy konkrét végkimenetel valószínűsége nem egyenlő az összes kedvező eset valószínűségével
    - pl. a lottón nem az a kérdés, hogy én megnyerem-e a főnyereményt, hanem hogy lesz-e valaki, aki elviszi
  - homológiák (hasonlóságok) pl. az ötujjú végtagok csontszerkezete

IV/5. Tudományos kritikák 2.

- a makroevolúcióra:
  - mikroevolúció
    - pl. sövényleguán–tűzhangya
  - makroevolúció
    - körfajok: heringsirály–ezüstsirály
  - mesterséges szelekció
    - növénynemesítés
    - állattenyésztés

V/1. A Dover–Kitzmiller per előzményei

- Bírósági előzmények:
  - 1925: a „Butler Act” alapján egy tanár, John Scopes (majdnem) 100\$ bírságot fizet, mert azt tanítja, hogy az ember az állatoktól származik (!)
  - 1968: a kreacionizmust védő törvényeket a legfelsőbb bírósági döntés alapján eltörlik
    - **ezt a jogot szeretnék visszaszerezni a kreacionisták**
  - 1981: Arkansas és Louisiana egy helyi törvényben ‘egyenlő figyelmet’ kér az evolúciónak és a kreacionizmusnak
    - a perben nyilatkozott Michael Ruse tudományfilozófus, aki a kreacionizmust nem-tudománynak hívja
  - 1987: alkotmányellenesnek tekintik a kreacionizmus oktatását, mert az egyház és állam elválasztásának megsértését látták benne

V/2. A per kiváltó oka

- a doveri iskolatanács döntése szerint az alábbi szöveget kell ismertetnie minden biológiatanárnak:
  - „Pennsylvania oktatási követelményei **elvárják a diákoktól, hogy tanuljanak a darwini evolúcióelméletről**, és egy standardizált vizsga részeként abból vizsgázzanak. Mivel Darwin elmélete elmélet, ezért az az új bizonyítékok fényében folyamatosan tesztelendő. **Az elmélet nem tény.** Vannak az elméletnek olyan hiányos részei, amelyeket nem támasztanak alá bizonyítékok. Elmélet az, ami megfigyelések nagy számát egységesen és jól alátámasztva magyarázza. Az intelligens tervezés az élet keletkezésének Darwinétől eltérő magyarázata. Azoknak a diákoknak, akik érdeklődnek az intelligens tervezés iránt, referenciakönyvként az ***Of Pandas and People (Pandákról és emberekről)*** c. könyv ajánlott. A diákokat biztatjuk arra, hogy mindenféle elmélet esetében tartsák nyitva a szemüket. **Az iskola az élet keletkezésével kapcsolatos nézeteket a diákokra és családjaikra bízta.** Mivel az iskolakörzetben vizsgát kell tenni, az órai oktatás fő célja a standardizált vizsgákon elérendő jó eredmény.”
- ***Mit gondoltok róla?***

V/3. A döntés hatása

- *Of Pandas and People* (1989):
  - a hivatkozott könyv azelőtt nem volt túl ismert tankönyv
  - az intelligens tervezés álláspontját képviseli
  - emiatt is nevezik a „doveri panda” esetének
- több tanár megtagadta az ismertetést, a három ellene szavazó tag lemondott, az eset azonnal nagy sajtóvisszhangot kapott
- az egyik szülő, Tammy Kitzmiller néhány társával közösen beperelte a doveri iskolakörzetet
- a bíróságnak kellett döntenie arról, hogy mi tudomány (vagyis tanítható), és mi nem

V/4. A per és eredménye

- a cél, hogy megtudjuk, vajon egy diák minek látja az IT-t?
- az eredménye az, hogy az intelligens tervezés vallás:
  - jól látható a történeti fejlődésből
  - hívei nem tudták bizonyítani, hogy nem kreacionizmus
  - természetfeletti oksággal operál
  - szembemegy a modern tudomány egyik módszertani alappilléérével, a módszertani naturalizmussal, és ezt fel akarja cserélni a „teista realizmussal”
- egy diák az intelligens tervezés oktatását a vallás állami támogatásának tekintené, ami alkotmányellenes
  - az intelligens tervezés kutatható, de nem tanítható állami pénzen

VI/1. A szcientológia

- *Mit tudtok a szcientológiáról?*
- eredete:
  - latin *scientia* (tudás, tudomány) és görög *logos* (tanulmányozás) összetétele
  - egy vallási gyakorlat/filozófia metafizikai doktrínákkal, pszichológiai elemekkel
  - „a keleti spiritualitás és a nyugati tudomány ötvözete”
- története:
  - 1954-ben alapította L. Ron Hubbard
  - a vallási irányzat alapja a **dianetika**, amit az alapító egy könyvben írt le, *Dianetika: A szellemi egészség modern tudománya* (1950)
  - saját bevallás szerint (!) több millió ember tagja a Szcientológia Egyháznak

VI/2. A szcientológia mint vallás

- egyházak, missziók szervezése
- szigorúan hierarchikus felépítés
  - bizonyos információkat csak a legfelsőbb vezetők ismernek
- nincs egységes istenkép
  - dynamic: a túlélés különböző szintjei
  - összesen 8 van belőle, a legutolsó az Istennek megfelelő „Végtelenség”
- hisznek egyfajta lélekben = thetan
  - halhatatlan, tiszta, nem-materiális és a határtalan kreativitás központja

VI/3. A szcientológia elképzelései

- az emberi elme két részből áll
  - analitikus elme:
    - a racionális és tudatos gondolkodás központja
  - reaktív elme:
    - minden fájdalom és trauma központja
    - az ember helytelen viselkedése (pl. indokolatlan harag, irracionális viselkedés, stb.) az itt tárolt traumatikus emlékek (engramok) miatt van
- a cél a traumatikus élmények feldolgozása terápiával (= auditálásokkal)
  - ezzel visszaállítható a thetan
    - az egyházi mitológia szerint a thetan-ok úrlények lelkei, akiket Xenu semmisített meg 75 millió évvel ezelőtt

VI/4. „Tudományos eszközei”

- elektropszichométer
  - a lelkiállapotok fizikai megnyilvánulását méri
  - elektrodermális aktivitást néz
- érzelmi tónusskála
  - azt határozza meg, hogy mennyire „élő” az ember, magatartása milyen jellegzetességeket mutat
  - -40-től +40-ig terjed
- tisztulási terápia
  - diéta és 5 hetes „szauna-terápia” (napi legalább 5 órát tölteni bent)
  - gyógyszerektől, alkoholtól megszabadulni

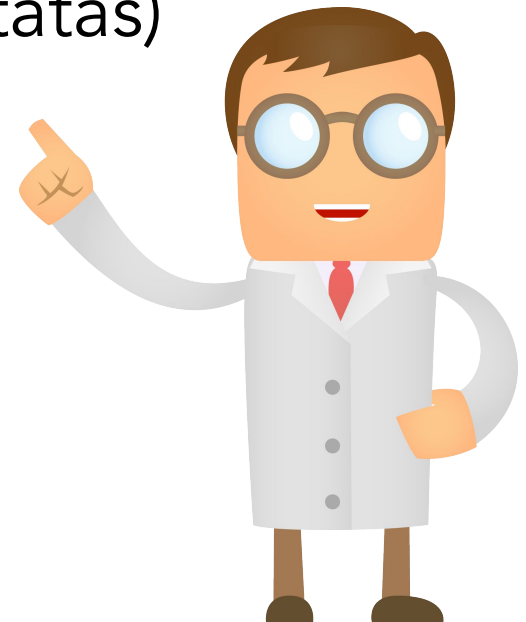

VI/5. Kapcsolata a tudománnyal

- „hitei és gyakorlata szigorú **kutatások eredménye**, doktrínái **tudományos** megállapítások” – *Mit gondoltok?*
- támadják a pszichológusokat és pszichiátereket
  - „barbár és korrump szakma”
- kritika a tudományos oldalról:
  - dianetika:
    - meghaladott pszichológiai ismeretek
    - kiragadott példák és túláltalánosítások jellemzik
  - e-meter:
    - hasonló kritikák mint a poligráfra: megbízhatatlan a működése
    - 1963-ban az FDA véleménye: nem tudományos, nem sikeres, nincs releváns szakirodalma

VII. Összefoglaló

- állam és egyház ma több országban egymástól függetlenül működik (alkotmányos alapon)
- bár a tudomány is tekinthető egyfajta hitnek, ez a vallásos hittől különbözik
- tudomány és vallás elhatárolódik egymástól (pl. oktatás)
- ugyanakkor vannak olyan vallásnak álcázott áltudományok, amelyek tudománynak adják ki magukat
- és léteznek vallások, amelyek áltudományos eredményekkel próbálják magukat hitelesebbnek feltüntetni

Kulcsszavak és fogalmak

- a Biblia hozzáigazító értelmezése
- evolúció
- kreacionizmus és fajtái (pl. Újföld-kreacionizmus, day-age elmélet, stb.)
- szcientológia
- dianetika

